

Udgiftsbehovsfaktorer på kommunale udgiftsområder

Hovedresultater

Hovedresultater

Kommunerne har forskellige økonomiske forudsætninger. Forskellene i økonomiske grundvilkår har blandt andet betydning for, hvor store de enkelte kommuners samlede udgifter er, og for de udgiftspolitiske prioriteringer på tværs af de kommunale udgiftsområder. Denne rapport har til formål at skabe viden om udgiftsbehovsfaktorer på de kommunale udgiftsområder. Rapporten retter sig mod beslutningstagere, ledere og medarbejdere på nationalt og kommunalt niveau med interesse for kommunernes økonomiske grundvilkår.

Formålet med undersøgelsen er at analysere udgiftsbehovsfaktorer på de kommunale udgiftsområder. Ved udgiftsbehovsfaktorer forstås faktorer knyttet til eksternt givne økonomiske grundvilkår, som kommunen på den korte bane ikke har mulighed for at ændre, og som kan tolkes som udtryk for en udgiftsbetingende faktor på det pågældende udgiftsområde. Udgiftsbehovsfaktorer knytter sig eksempelvis til befolkningens demografiske og socioøkonomiske sammensætning samt strukturelle forhold som kommunestørrelse og urbaniseringsgrad. Analysen omfatter kommunernes samlede serviceudgifter, som dækker over bl.a. folkeskole, dagtilbud, ældrepleje samt kommunernes samlede udgifter til overførsler som fx kontanthjælp, førtidspension og sygedagpenge. Ud over at behandle de samlede serviceudgifter og samlede overførselsudgifter omfatter rapporten også selvstændige analyser på tolv enkeltstående serviceområder og seks overførselsområder.

Udgiftsniveauet for kommunernes samlede udgifter knytter sig tæt til de lokale økonomiske grundvilkår

Kommunernes samlede serviceudgifter varierede i 2024 fra omkring 45.000 kr. pr. indbygger i kommunen med de laveste udgifter til omkring 87.000 kr. pr. indbygger i kommunen med de højeste udgifter. De samlede overførselsudgifter varierede tilsvarende fra omkring 14.000 til omkring 47.000 kr. pr. 17-66-årig. Analyserne viser, at omkring 90 % af variationen i de samlede serviceudgifter og i de samlede overførselsudgifter kan forklares ved observerbare forskelle i grundvilkårsfaktorer knyttet til kommunens struktur og befolkningens demografiske og socioøkonomiske sammensætning. Langt størstedelen af kommunernes samlede udgifter til hhv. service og overførsler afspejler med andre ord forskelle i kommunernes økonomiske grundvilkår knyttet til demografiske, socioøkonomiske og strukturelle udgiftsbehovsfaktorer.

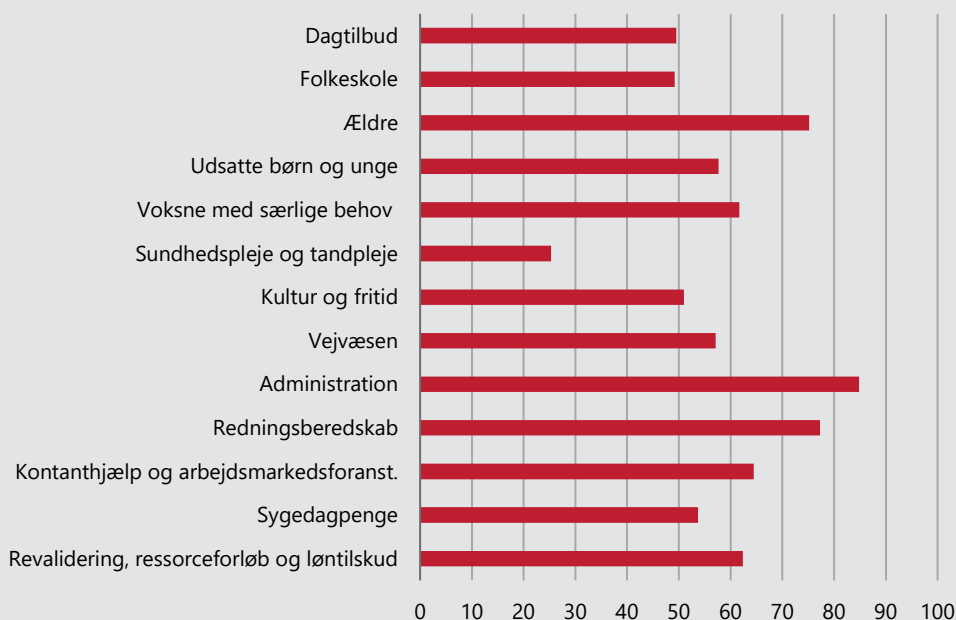
Typen af udgiftsbehovsfaktorer varierer fra udgiftsområde til udgiftsområde

Demografiske, socioøkonomiske og/eller strukturelle udgiftsbehovsfaktorer har betydning for udgiftsniveauet på alle de undersøgte udgiftsområder. Det varierer imidlertid fra udgiftsområde til udgiftsområde, hvilke *typer* af udgiftsbehovsfaktorer der er mest betydningsfulde. I lighed med tidligere analyser viser denne analyse, at *demografiske og socioøkonomiske faktorer* typisk har væsentlig betydning for udgifterne på de kommunale velfærdsområder, mens *strukturelle faktorer* som areal, urbaniseringsgrad og spredt bosætning i højere grad har betydning på mere tekniske udgiftsområder som vejvæsen, redningsberedskab og natur- og miljøbeskyttelse. De *konkrete* udgiftsbehovsfaktorer varierer fra udgiftsområde til udgiftsområde. På folkeskoleområdet knytter de forklarende udgiftsbehovsfaktorer sig eksempelvis til andel børn af enlige forsørgere, andel almene familieboliger, andel børn i familier med kort uddannelse, andel elever i privatskoler og antallet af indbyggere i skolealderen. På ældreområdet knytter de forklarende udgiftsbehovsfaktorer sig til sammenligning eksempelvis til ældrebefolkningens alderssammensætning, andel enlige ældre, andel ældre med ikke-vestlig baggrund, andel almene familieboliger samt strukturelle forhold i form af spredt bosætning. På overførselsområderne ses, at de kommunale udgiftsforskelle typisk knytter sig til specifikke typer af demografiske og socioøkonomiske udgiftsbehovsfaktorer, nemlig faktorer vedrørende arbejdsstyrkens sammensætning og beskæftigelsesgrad.

Økonomiske grundvilkår betyder mere på nogle udgiftsområder end andre

Ud over at de konkrete udgiftsbehovsfaktorer varierer fra udgiftsområde til udgiftsområde, så varierer det også, hvor stor del af variationen i kommunernes udgifter der kan forklares ved forskelle i kommunernes økonomiske grundvilkår. Det varierer med andre ord fra udgiftsområde til udgiftsområde, i hvilken udstrækning forskelle i økonomiske grundvilkår afspejles i kommunernes udgiftspolitiske prioriteringer – og omvendt, hvor stor del af variationen i kommunernes udgifter der kan henføres til mere specifikke lokale forhold, prioriteringer og faktorer, som ikke kan sættes på formel og/eller ikke opfanges af de gennemsnitlige sammenhænge i regressionsanalyserne. Forklaringsgraden på serviceområderne er relativt set mindst på sundhedspleje og tandplejeområdet og relativt set størst på administrationsområdet. På administrationsområdet er forskelle i kommunernes udgiftspolitiske prioriteringer med andre ord i særlig høj grad knyttet til forskelle i økonomiske grundvilkår som eksempelvis forskelle i mulighederne for at kunne udnytte stordriftsfordele, mens de udgiftspolitiske prioriteringer på sundhedspleje og tandplejeområdet i højere grad end på de andre kommunale udgiftsområder ser ud til at kunne henføres til ikke-observerbare faktorer, lokale forhold og prioriteringer.

Procentandele af forskelle i kommunernes udgifter på udvalgte udgiftsområder, som kan forklares ved forskelle i kommunernes struktur og befolkningssammensætning

Anm.: Figuren viser, hvor stor andel af variationerne i kommunernes udgifter der kan forklares i regressionsmodellerne på udvalgte udgiftsområder af de 18 undersøgte udgiftsområder (justeret r^2). De forklarende variable varierer fra udgiftsområde til udgiftsområde.

Kilde: VIVE.

Typisk kan over halvdelen af udgiftsforskellene på de kommunale service- og overførselsområder forklares ved forskelle i økonomiske grundvilkår

På størstedelen af de 18 undersøgte kommunale udgiftsområder kan over halvdelen af de observerede forskelle i kommunernes udgifter forklares ved forskelle i kommunernes økonomiske grundvilkår. Den relativt høje forklaringsgrad vidner på den ene side om, at der sker en tilpasning til de lokale økonomiske muligheder og de behov, der knytter sig til befolkningens demografiske og socioøkonomiske sammensætning. På den anden side vidner det forhold, at grundvilkårsfaktorerne ikke forklarer alt, om, at de kommunalpolitiske prioriteringer ikke blot er bestemt af de økonomiske grundvilkår. Der er et rum for, at lokale forhold og prioriteringer kan slå igennem på de udgiftspolitiske prioriteringer på tværs af de kommunale udgiftsområder.

Fakta om undersøgelsen

Analysen er baseret på registerdata på kommuneniveau fra Danmarks Statistik-bank om kommunernes udgifter på en bred vifte af kommunale udgiftsområder og befolkningens sammensætning mv. i årene 2020-2024.

Udgifterne på de kommunale udgiftsområder er afgrænset ved en række konti i det kommunale budget- og regnskabssystem.

Analysen omfatter kommunernes samlede serviceudgifter og samlede udgifter til overførsler såvel som 12 specifikke serviceområder og seks overførselsområder.

Udgifterne er opgjort som nettodriftsudgifter, dvs. fratrasket eventuelle refusioner, brugerbetaling for dagtilbud, plejebolig, mad mv. samt betalinger fra andre kommuner og eventuelle midler fra statslige puljer.

Analyserne er gennemført som regressionsanalyser (OLS). Alle analyser er gennemført på kommuneniveau.

Hovedresultater: Udgiftsbehovsfaktorer på kommunale udgiftsområder
VIVE/2026
HR_304117